

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 30-III.2015

KMP.573.42.2014.DK

Pan

Cezary Grabarczyk

Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze

W związku z pełnieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele KMP wizytują między innymi zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Zadaniem personelu tych instytucji, w ramach prowadzonej działalności resocjalizacyjnej, jest między innymi zapobieganie oraz przeciwdziałanie nabywaniu i spożywaniu przez wychowanków napojów alkoholowych oraz środków odurzających i psychotropowych. W toku wizytacji KMP ustalono, że w tym celu w części placówek wychowawczy lub pielęgniarzy w nich zatrudnione, przeprowadzają badania na obecność alkoholu, substancji odurzających lub psychotropowych w organizmie nieletnich.

Nie podważając zasadności wykonywania testów diagnostycznych w razie podejrzeń, że osoby umieszczone w tych placówkach wprowadziły się w stan upojenia alkoholowego czy odurzyły się innymi substancjami, należy wskazać, iż **żadne badanie, niezależnie od stopnia jego skomplikowania, nie powinno być jednak wykonywane bez wyraźnego uprawnienia ustawowego dla osób go wykonujących. Przepisy wykonawcze z kolei winny określać sposób dokumentowania testów i możliwość zweryfikowania ich wyników, które stanowią prawną gwarancję ochrony interesów nieletniego.**

W mojej ocenie pielęgniarzka, aby wykonać większość świadczeń, do których jest uprawniona, musi otrzymać zlecenie lekarskie wpisane do dokumentacji pacjenta. Bez takiego zlecenia może ona wykonywać niektóre świadczenia, w tym diagnostyczne, enumeratywnie wymienione w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 listopada 2007 r. w sprawie rodzaju i zakresu świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych udzielanych

przez pielęgniarkę albo położną samodzielnie bez zlecenia lekarskiego (Dz. U. z 2007 r. Nr 210, poz. 1540). Nie obejmują one jednak testów wykonywanych w wizytowanych placówkach.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. z 2014 r. poz. 382) nie daje możliwości nikomu innemu niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim, zobowiązania go do poddania się badaniu (przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego), w celu ustalenia w jego organizmie obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b ustawy). Ustawodawca wyraźnie pominął inne osoby sprawujące - zgodnie z postanowieniem sądu - nadzór nad nieletnimi, w tym personel zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, w kontekście mojego stanowiska wyrażonego wcześniej, że w związku ze wskazanymi wyżej uprawnieniami kuratora sądowego, Minister Sprawiedliwości wydał w dniu 10 kwietnia 2012 r. rozporządzenie *w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego* (Dz. U. z 2012 r. poz. 468), w którym - co jest istotne z perspektywy dowolności, z jaką postępuje się w wizytowanych przez KMP placówkach przy podejmowaniu decyzji i w procesie badania nieletnich - określono również sposób dokumentowania i weryfikacji tych badań.

Tymczasem zgodnie ze stanowiskiem dyrektora Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji (dalej: DWOiP) w Ministerstwie przez Pana kierowanym, zawartym w piśmie z dnia 3 października 2014 r. (sygn. DWOiP III 072 - 27/14/2/141003-00464) oraz w odpowiedzi z dnia 7 stycznia 2015 r. (sygn. DWOiP III 072 - 27/14/7/150107-01434), podstawą działania kadry zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w opisywanym obszarze, są ogólne wskazania dotyczące zadań tego typu placówek w zakresie przeciwdziałania narkomanii [art. 5 ust. 2 pkt 6 i art. 29 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz. U. z 2012 r., poz. 124, ze zm.)] oraz wskazania związane z przeciwdziałaniem nabywaniu i spożywaniu napojów alkoholowych przez wychowanków oraz środków odurzających i psychotropowych [§ 58 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. *w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1054)].

Zastępca dyrektora DWOiP wskazała również na § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 maja 2007 r. *w sprawie szczegółowych warunków i trybu postępowania leczniczego, rehabilitacyjnego i reintegracyjnego w stosunku do osób uzależnionych umieszczonych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich* (Dz. U. Nr 93, poz. 627). Zgodnie w treścią wskazanego przepisu: *Używanie środków odurzających,*

substancji psychotropowych lub środków zastępczych przez osoby umieszczone w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich ustala się na podstawie:

- 1) rozmów i obserwacji zachowania od chwili przyjęcia;*
- 2) wyników badań lekarskich;*
- 3) wyników badań psychologicznych;*
- 4) danych zawartych w dokumentacji dotyczącej nieletnich;*
- 5) wyników testów diagnostycznych.*

Wspomniana zastępca dyrektora DWOiP przyznała, że powyższe rozporządzenie nie wskazuje podmiotów uprawnionych do wykonania testów diagnostycznych, jednocześnie uznając, że jest to „*blżej nie określony krąg osób zatrudnionych w placówce*”. Ponadto wskazała, iż badanie alkomatem czy testem panelowym, jakie jest wykorzystywane do sprawdzenia obecności substancji odurzających w organizmie w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich nie wymagają szczególnej wiedzy czy kwalifikacji w związku z tym może je przeprowadzić każda osoba.

Nie sposób się z tym stanowiskiem zgodzić. W przypadku badania na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, ustawodawca wyraźnie upoważnił kuratora sądowego do przeprowadzania tego rodzaju badań. Minister Sprawiedliwości w rozporządzeniu z dnia 10 kwietnia 2012 r. wskazał na rodzaje badań (badanie wydychanego powietrza, badanie śliny, badanie krwi) oraz właściwe osoby do ich przeprowadzenia. Jednocześnie określił procedurę badania i możliwość weryfikacji wyniku wskazanego przez alkomat czy test panelowy, poprzez badanie krwi, gdyż jest to metoda najpewniejsza. Dodatkowo zastrzegł obecność określonych osób podczas przeprowadzania badań (rodzice lub opiekun, nauczyciel, przedstawiciel powiatowego centrum pomocy rodzinie czy przedstawiciel organizacji społecznej). Tak określona procedura wykonania badań ma odpowiednio zabezpieczyć prawa nieletniego przed poniesieniem negatywnych konsekwencji w przypadku błędnego wskazania alkomatu czy testów panelowych. Takiego zabezpieczenia i procedury nie przewidziano dla nieletnich znajdujących się w placówkach resocjalizacyjnych, a przecież ich sytuacja nie powinna być określona w sposób mniej korzystny niż nieletnich, nad którymi nadzór sprawuje kurator sądowy. Okoliczność, który podmiot nadzoruje nieletniego nie uzasadnia różnicowania sytuacji nieletnich.

Reasumując, stanowisko kierownictwa DWiOP, że badania na obecność alkoholu w organizmie są badaniami nie wymagającymi wiedzy i kwalifikacji i w związku z tym może je przeprowadzić każda osoba, a procedura złożenia skargi odpowiednio zabezpiecza prawa nieletniego, jest nieprawidłowe i nie chroni należycie ich konstytucyjnych praw i wolności.

Biorąc pod uwagę powyższe, zwracam się do Pana Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej mającej na celu ustawowe wskazanie podmiotów upoważnionych do

przeprowadzania badań: na obecność alkoholu, środków odurzających i psychotropowych w organizmie nieletnich przebywających w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, jak również określenie w aktach wykonawczych warunków i sposobu przeprowadzania tych badań, sposób ich dokumentowania i weryfikacji.

Z powrotem

Zeme Jipou